

ก่อนสารจะซึม

นิติสำนึกกับทางเลือกที่ปลอดภัยกว่า

โครงการที่ 2

ข้อเสนอโครงการ
กรณีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชกับพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

พื้นที่ดำเนินการ
อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ กันยายนถึงพฤศจิกายน 2569

หัวหน้าโครงการ
นายชาญชนก เทพหมอยา

อาจารย์ที่ปรึกษา
อาจารย์ไพสิฐ พาณิชย์กุล รอตอบรับ

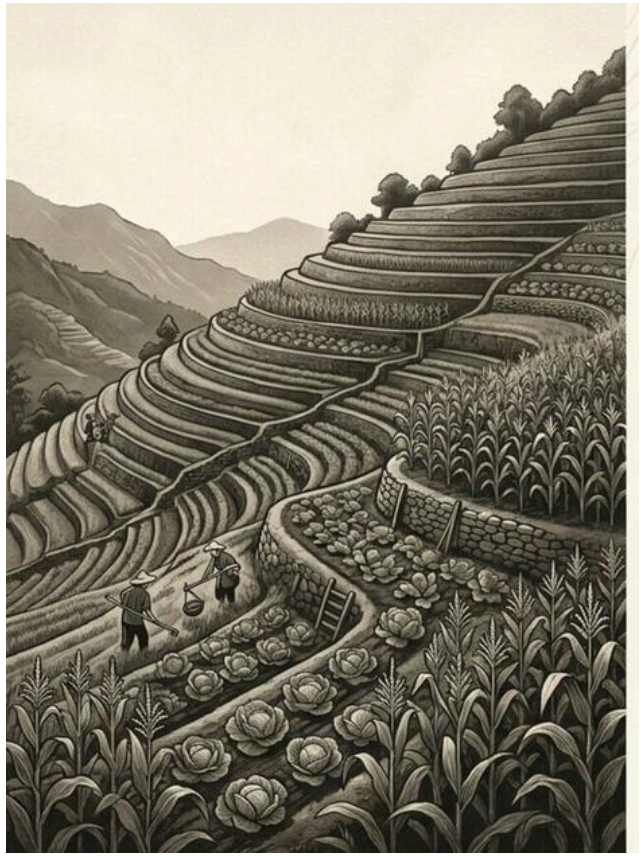

ความจริงบนพื้นที่ลาดชัน ยาฆ่าหญ้าคือทางออกที่หาได้ง่ายที่สุด

พื้นที่เกษตรบนที่สูงของจังหวัดเชียงใหม่พึ่งพาสารเคมีกำจัดวัชพืชและศัตรูพืชเป็นเครื่องมือหลักในการลดต้นทุนแรงงาน โดยเฉพาะในแปลงข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และพืชไร่บนพื้นที่ลาดชัน ที่การกำจัดวัชพืชด้วยแรงคนทำได้ยากและมีต้นทุนสูง

ชนิดที่ 4 ห้ามเด็ดขาด

พาราควอต

ห้ามผลิต นำเข้า ส่งออก และมีไว้ในครอบครอง ตั้งแต่ 1 มิถุนายน 2563

ชนิดที่ 4 ห้ามเด็ดขาด

คลอร์ไพริฟอส

ห้ามผลิต นำเข้า ส่งออก และมีไว้ในครอบครอง ตั้งแต่ 1 มิถุนายน 2563

จำกัดการใช้

ไกลโฟเซต

จำกัดการใช้ตามมติคณะกรรมการวัตถุอันตราย ยังใช้ได้ภายใต้เงื่อนไข ไม่ใช่สารต้องห้าม

ในทางปฏิบัติยังพบการครอบครองและใช้สารสองชนิดแรกอยู่

เพราะผู้ใช้จำนวนหนึ่งยังไม่ทราบสถานะทางกฎหมายที่เปลี่ยนไป สารที่เคยซื้อได้ตามปกติกลายเป็นของผิดกฎหมายไปแล้ว

ที่มา ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย และมติคณะกรรมการวัตถุอันตราย

ช่องว่างของความรู้ทางกฎหมาย มิใช่เจตนาฝ่าฝืน

การใช้สารต้องห้ามที่ยังหลงเหลืออยู่ส่วนใหญ่มิได้เกิดจากเจตนาละเมิดกฎหมาย แต่เกิดจากการที่ผู้ใช้ไม่ทราบว่าตนเองกำลังแบกรับความเสี่ยงสามชั้นไว้พร้อมกัน

1 ความรับผิดทางอาญา
การครอบครองและใช้วัตถุอันตรายชนิดที่ 4 มีบทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 โดยที่ผู้ใช้ไม่รู้ตัวว่าสถานะของสารเปลี่ยนไปแล้ว

2 สุขภาพของผู้ใช้และครัวเรือน
ผลกระทบตกกับผู้ใช้และสมาชิกในครัวเรือนโดยตรง โดยเฉพาะเยาวชนที่ช่วยงานในแปลงและสัมผัสสารบ่อยที่สุด

3 โอกาสทางการตลาด
เมื่อผลผลิตมีสารตกค้างเกินมาตรฐาน ผู้รับซื้ออาจปฏิเสธ ต้นทุนที่ประหยัดได้จากแรงงานจึงหายไปที่ปลายทาง

ทางเดิม พึ่งสารชนิดที่ 4 ต่อไป

ทางเลือก รู้สถานะสาร ใช้ทางเลือกที่ปลอดภัยกว่า

โจทย์จึงไม่ใช่การเพิ่มบทลงโทษ แต่คือการปิดช่องว่างความรู้ และเสนอทางเลือกที่ทำได้จริง
เพื่อให้การเลิกใช้สารต้องห้ามเป็นทางที่มีต้นทุนต่ำกว่าการฝ่าฝืน

ผู้ที่ยังครอบครองสารต้องห้ามจะหลีกเลี่ยงเวทีทันทีหากรู้สึกว่ากำลังถูกตรวจสอบ

พ.ร.บ. วัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ตะแกรงร่อนความปลอดภัย

สารต้องห้ามค้างอยู่ด้านบน สิ่งที่ผ่านเงื่อนไขจึงลงถึงแปลง

การจำแนกวัตถุอันตรายสี่ชนิด ที่เวทีจะอธิบาย

ชนิดที่ 4	ห้ามผลิต นำเข้า ส่งออก และมีไว้ในครอบครองโดยเด็ดขาด พาราควอต คลอร์ไพริฟอส ตั้งแต่ 1 มิถุนายน 2563
ชนิดที่ 1 ถึง 3	ยังใช้ได้ ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดต่างกันไปตามชนิด ไกลโฟเซตอยู่ในกลุ่มมาตรการจำกัดการใช้

เหตุใดกรอบกฎหมายวัตถุอันตรายจึงเป็นกรอบที่ถูกต้อง

1. เป็นกฎหมายที่กำหนดสถานะของสารแต่ละชนิดโดยตรง ให้คำตอบที่ตรวจสอบได้ว่าสารใดใช้ได้ สารใดใช้ไม่ได้
2. มีหน่วยงานผู้รับผิดชอบชัดเจน คือกรมวิชาการเกษตร สำหรับวัตถุอันตรายทางการเกษตร
3. มีบทกำหนดโทษที่ผูกกับการครอบครองและการใช้จริง ต่างจากการอ้างเพียงเรื่องสุขภาพหรือสิ่งแวดล้อมอย่างกว้าง

> สถานะของสารและอัตราโทษอาจเปลี่ยนตามประกาศของคณะกรรมการวัตถุอันตราย โครงการจะตรวจสอบประกาศฉบับล่าสุดก่อนจัดกิจกรรมทุกครั้ง และระบุวันที่ของข้อมูลที่ใช้

อ้างอิง พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรฐาน GAP สำหรับพืช กรมวิชาการเกษตร

เผยแพร่ผ่านกลุ่มที่รวมตัวอยู่แล้ว ไม่เข้ารายครัวเรือน

จากการหารือกับผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อสิงหาคม 2569 การที่นักศึกษาจากภายนอกเข้าไปให้ความรู้แก่เกษตรกรรายครัวเรือนโดยตรง ใช้เวลานานเกินกรอบโครงการ ได้อัตราการเข้าร่วมต่ำ และเสี่ยงถูกเข้าใจผิดว่ามาตรวจสอบการครอบครองสารต้องห้าม

ช่องทางที่ 1

กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน

ผู้เปิดทางเข้าพื้นที่ ทุกกิจกรรมต้องประสานล่วงหน้าและดำเนินการในนามกิจกรรมของกลุ่มที่มีอยู่เดิม

ช่องทางที่ 2

คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร

มีผู้ฟังรวมตัวอยู่แล้ว ใช้เวลากับเนื้อหาได้เต็มที่ และกลุ่มยังอยู่หลังโครงการจบ ทำซ้ำกิจกรรมได้เอง

ช่องทางที่ 3

สถานศึกษาในอำเภอเชียงดาว

ผ่านผู้อำนวยการและครูผู้รับผิดชอบ เชิญเยาวชนบุตรหลานเกษตรกรเข้าร่วมพร้อมผู้ปกครอง เป็นช่องประชาสัมพันธ์ ไม่ใช่สถานที่จัดแยก

โครงการเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา ไม่มีอำนาจตรวจค้นหรือดำเนินคดี

ไม่เก็บข้อมูลระบุตัวบุคคลเรื่องการครอบครองสาร และไม่ส่งข้อมูลใดต่อหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย ระบุในหนังสือเชิญและย้ำตอนเปิดเวที

สามช่องทางพร้อมกัน หากช่องทางหนึ่งขัดข้อง ยังมีอีกสองช่องทางรองรับ

พื้นที่ดำเนินการและกลุ่มเป้าหมาย

อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่เกษตรบนที่สูงที่พึ่งพาการกำจัดวัชพืชด้วยสารเคมีสูง และเป็นพื้นที่เดียวกับโครงการก่อนไฟจะมา จึงใช้ผู้ประสานงาน ผู้นำท้องที่ และฐานข้อมูลพื้นที่ร่วมกันได้

15 **เกษตรกรผู้ใช้สารเคมีในพื้นที่**

ช่องทาง ผ่านกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่รวมตัวอยู่แล้ว

บทบาท ผู้ใช้สารโดยตรง และผู้ให้ข้อมูลสภาพการใช้จริงในพื้นที่

5 ถึง 10 **เยาวชนบุตรหลานเกษตรกรที่ช่วยงานในแปลง**

ช่องทาง ผ่านผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบ และการเชิญเข้าร่วมพร้อมผู้ปกครองผ่านผู้นำท้องที่

บทบาท ผู้ที่สัมผัสสารโดยตรง และผู้ส่งต่อความรู้กลับสู่ครัวเรือน

ทำไมเชิญทั้งสองกลุ่มมาเวทีเดียวกัน ผู้ใช้สารในปัจจุบันให้ผลด้านการเปลี่ยนพฤติกรรมทันที เยาวชนให้ผลด้านการป้องกันระยะยาว การนั่งฟังพร้อมกันทำให้ความเข้าใจในครัวเรือนตรงกัน ไม่เกิดสภาพที่ลูกหลานต้องกลับไปโต้แย้งผู้ปกครองด้วยข้อมูลคนละชุด

ผู้เข้าร่วมโดยประมาณ เกษตรกร ผู้ใช้สารเคมี และผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ ประมาณ 20 ถึง 25 คน กิจกรรมยังคงเป็นเวทีเสวนาครั้งเดียวในพื้นที่ สถานศึกษาทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และเชิญผู้เข้าร่วมเท่านั้น

Intervention ที่โครงการจะเข้าไปทำ

ขั้นที่ 1

อธิบายปัญหา

การจำแนกวัตถุอันตรายสี่ชนิด สารใดห้ามครอบครองโดยเด็ดขาดและสารใดเพียงจำกัดการใช้ ความรับผิดทางอาญา และผลกระทบต่อสุขภาพและตลาด

ขั้นที่ 2

รับฟังความเห็น

เปิดเวทีให้ผู้ใช้สารอธิบายเงื่อนไขที่ทำให้ยังต้องใช้สารเดิม ทั้งต้นทุนแรงงาน สภาพพื้นที่ลาดชัน และความเคยชินจากการซื้อขายที่เคยทำได้ตามปกติ

ขั้นที่ 3

เสนอทางเลือก

วิทยากรและผู้รู้ในท้องถิ่นสาธิตทางเลือกที่ปลอดภัยกว่า พร้อมแนะนำเครื่องมือตรวจสอบสถานะของสารที่ถืออยู่ ให้การเลิกใช้สารต้องห้ามมีต้นทุนต่ำกว่าการฝ่าฝืน

เวทีเสวนาลงพื้นที่ 2 วัน 1 คืน จัดหนึ่งครั้ง

วันที่ 1 เช้า เดินทางจากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ บ่าย เข้าพบกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการกลุ่ม ยืนยันรายชื่อและกำหนดการ เย็น เตรียมสถานที่ สื่อความรู้ ชุดสาธิตทางเลือก และเอกสาร

วันที่ 2 เช้าตอนต้น ลงทะเบียน เปิดเวที อธิบายการจำแนกวัตถุอันตรายสี่ชนิดและความรับผิด (ขั้นที่ 1) เช้าตอนปลาย รับฟังความคิดเห็นเรื่องเงื่อนไขที่ยังต้องใช้สารเดิม (ขั้นที่ 2) บ่าย สาธิตทางเลือกที่ปลอดภัยกว่า แนะนำวิธีตรวจสอบสถานะของสาร เปิดซักถาม (ขั้นที่ 3) เย็น สรุปผล ประเมินความเข้าใจ ปิดเวที เดินทางกลับ

ชุดสาธิตทางเลือก

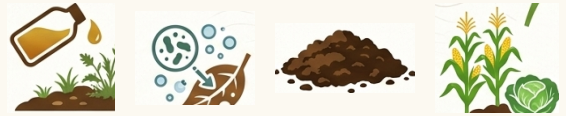

น้ำหมักชีวภาพ EM จากผู้ผลิตในพื้นที่

ชื่อผู้สนับสนุน รอยืนยัน

LINE Official Account "Dragonfly" (แมลงปอ) สำหรับคำแนะนำสารทางเลือก

LINE ID รอเติม

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ และผลที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ 3 ข้อ

1. เพื่อให้ผู้ดำเนินโครงการอ่านและอธิบายโครงสร้างของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ได้ โดยเฉพาะการจำแนกวัตถุอันตรายสี่ชนิด สถานะของสารเกษตรที่ใช้บ่อยในพื้นที่ และบทกำหนดโทษที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อฝึกทักษะการแปลงเนื้อหากฎหมายที่ซับซ้อนให้เป็นสื่อที่สื่อสารกับเยาวชนและกลุ่มเกษตรกรได้เข้าใจจริง และวัดผลความเข้าใจได้ พร้อมตระหนักถึงความรับผิดชอบในการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่สร้างความตื่นตระหนกเกินเหตุ
3. เพื่อเรียนรู้การเชื่อมข้อกฎหมายเข้ากับทางเลือกที่ปฏิบัติได้ในพื้นที่ โดยประสานเครื่องมือดิจิทัลและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้เข้าร่วมมีทางออกที่ทำได้ ไม่ใช่เพียงคำสั่งห้าม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เข้าร่วมแยกแยะได้ว่าสารใดเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ซึ่งห้ามครอบครองโดยเด็ดขาด และสารใดเป็นเพียงมาตรการจำกัดการใช้
2. ผู้เข้าร่วมเข้าใจความเสี่ยงสามชั้น ทั้งความรับผิดทางอาญา ผลต่อสุขภาพของผู้ใช้และครัวเรือน และความเสี่ยงที่ผลผลิตจะถูกปฏิเสธจากผู้รับซื้อ
3. สื่อความรู้เรื่องการจำแนกวัตถุอันตราย ที่จัดทำและเผยแพร่แก่ผู้เข้าร่วมในวันจัดกิจกรรม
4. บันทึกสรุปความคิดเห็นของผู้ใช้สาร เรื่องเงื่อนไขที่ทำให้ยังต้องใช้สารเดิม ใช้เป็นฐานของข้อเสนอต่อไป
5. เยาวชนบุตรหลานเกษตรกรได้ความรู้ในการป้องกันตนเองจากการสัมผัสสารโดยตรง

แผนการดำเนินงาน ตัวชี้วัด และ SDGs

กิจกรรม	กันยายน 2569				ตุลาคม 2569				พฤศจิกายน 2569			
สัปดาห์	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
เตรียมการ ทบทวนตัวบทและประกาศล่าสุด สื่อความรู้และแบบประเมิน หนังสือถึงผู้นำท้องที่	Plan											
เตรียมเนื้อหาและวิทยากร ประสานวิทยากรและผู้รู้ท้องถิ่น ชุดสาธิตทางเลือก ยืนยันกำหนดการ					Plan							
ดำเนินการ ลงพื้นที่ เวทีเสวนา 2 วัน 1 คืน อำเภอเชียงดาว ตามกำหนดการ									Do			
ตรวจสอบ ประมวลผลแบบประเมินและความคิดเห็นจากเวที เทียบกับตัวชี้วัด											Check	
ปรับปรุงและรายงาน รายงานฉบับสมบูรณ์ สื่อความรู้ฉบับปรับปรุง คืนข้อมูลสรุปให้ชุมชน												Act

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ที่	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย
1	จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีเสวนาในพื้นที่	**อย่างน้อย 15 คน**
2	การรับฟังและบันทึกความคิดเห็น เรื่องเงื่อนไขที่ทำให้ยังต้องใช้สารเดิม	มีบันทึกสรุปพร้อมภาพถ่ายกิจกรรม
3	สื่อความรู้เรื่องการจำแนกวัตถุอันตรายที่เผยแพร่แก่ผู้เข้าร่วม	เผยแพร่ในวันจัดกิจกรรม ประเมินจากเอกสารและภาพถ่าย

ความเชื่อมโยงกับ SDGs

เป้าหมายหลัก

3 สุขภาวะที่ดี
สารเคมีกำจัดศัตรูพืชส่งผลต่อสุขภาพของผู้ใช้และสมาชิกในครัวเรือนโดยตรง โดยเฉพาะเยาวชนที่ช่วยงานในแปลงและสัมผัสสารบ่อยที่สุด

16 ความยุติธรรมและสถาบันที่มีประสิทธิผล
ปิดช่องว่างความรู้ทางกฎหมาย เพื่อให้ผู้ใช้สารไม่ต้องแบกรับความรับผิดทางอาญาโดยไม่รู้ตัวว่าสถานะของสารเปลี่ยนไปแล้ว

เป้าหมายรอง

- 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ
- 12 การผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน
- 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

งบประมาณ ผู้สนับสนุน ความเสี่ยง และทีม

แผนการเงินโดยประมาณ

หมวดรายจ่าย	บาท
ค่าเดินทางและการลงพื้นที่	2,500
ค่าที่พักและเบี้ยเลี้ยงระหว่างปฏิบัติงาน	2,500
ค่าตอบแทนวิทยากรและผู้รู้ในท้องถิ่น	1,500
ค่าอาหารว่าง เครื่องดื่ม วัสดุสาธิต และเอกสารประกอบเวที	3,500
รวมทั้งสิ้น	**10,000**

ขอรับการสนับสนุนจากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทั้งจำนวน ทุกรายการถัวเฉลี่ยจ่ายได้ตามที่จ่ายจริง

ผู้สนับสนุนและที่ปรึกษา

ผู้ผลิตน้ำหมักชีวภาพ EM ในพื้นที่ สมทบวัสดุสาธิตและร่วมเป็นวิทยากร

รอยืนยัน

คณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านสารเคมีตกค้าง รอยืนยัน

ข้อจำกัดและการบริหารความเสี่ยง

1. **ข้อมูลกฎหมายเปลี่ยน** สถานะของสารและอัตราโทษอาจเปลี่ยนตามประกาศ ตรวจสอบประกาศฉบับล่าสุดก่อนจัดกิจกรรม และระบุวันที่ของข้อมูล
2. **การสื่อสาร** ไม่สร้างความตื่นตระหนกหรือกล่าวหาผู้ใช้ในอดีต ให้ทางออก ไม่ตัดสิน ในกลุ่มเยาวชนไม่ตั้งคำถามที่ทำให้ต้องรายงานพฤติกรรมผู้ปกครอง
3. **การรวมผู้เข้าร่วม** ยังไม่มีทะเบียนกลุ่มสำเร็จรูป ยืนยันรายชื่อกับผู้นำท้องที่ ภาคี และสถานศึกษาก่อนกำหนดวัน หากไม่ถึงเป้าปรับเป็นเวทีขนาดเล็ก
4. **ถูกเข้าใจผิดว่ามาตรวจ** ระบุชัดตั้งแต่หนังสือเชิญว่าเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่มีอำนาจตรวจค้น ไม่เก็บข้อมูลระบุตัวบุคคล ไม่ส่งข้อมูลต่อหน่วยบังคับใช้กฎหมาย

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นายชาญชนก เทพหมอยา หัวหน้าโครงการ
นายอานันท์ชัย ละเอียด รองหัวหน้าโครงการ
นายวรภัทร สิงห์สำอางค์สกุล เลขานุการ
นายเนธัญ ทิวทอง เหรัญญิก
ปัณณทัต ฆังวารี ฝ่ายประสานงาน

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ไพสิฐ พาณิชย์กุล

รอตอบรับ